

Alkotmánybíróság
1535 Budapest
Pf. 773.

Tisztelt Alkotmánybíróság!

Alulírott Dombos Tamás mint a Háttér Társaság leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű, queer és interszex emberek emberi és állampolgári jogainak védelmére és érdekeinek képviseletére létrejött közhasznú egyesület (székhely: 1136 Budapest, Balzac u. 8-10. fszt. 1.) ügyvivője az alábbi

***amicus curiae* beadványt**

kívánom előterjeszteni az Alkotmánybíróság előtt III/00559/2020 számon folyamatban lévő, az anyakönyvezési feladatok ellátásának részletes szabályairól szóló 429/2017. (XII. 20.) Kormányrendelet 7. §-a alaptörvény-ellenességének megállapítása, és a 102.K.28.444/2019. számon folyamatban lévő közigazgatási perben való alkalmazásának kizárása érdekében kezdeményezett egyedi normakontroll eljárás kapcsán.

Az alább kifejtett okokra hivatkozva, határozott álláspontunk szerint mulasztásos alaptörvény-ellenesség áll fenn a következő indokok miatt:

- a transznemű és interszex embereknek az emberi méltóság sérthetlenségéből levezethető korlátozhatatlan alapvető joga, hogy az állam által nyilvántartott nemüket és nevüket megváltoztathassák;
- a normavilágosság követelményének megfelelő jogszabályban szükséges szabályozni, hogy a transznemű és interszex emberek milyen feltételek mellett, milyen eljárás keretében kérhetik nemük és nevük megváltoztatását;
- a hivatkozott 7. § a normavilágosság követelményének nem felel meg, mivel a hatáskört nem telepíti egyértelműen;
- a jogalkotó feladata, hogy olyan szabályozást alkosson, amely lehetővé teszi a nem és ehhez kapcsolódóan a név megváltoztatásának a születési anyakönyvben és a személyi okmányokban való rögzítését egy gyors, átlátható és hozzáférhető eljárás keretében.

Kérjük, a Tisztelt Alkotmánybíróság a fenti álláspontunk, illetve az alábbiakban kifejtett érvelés figyelembevételével hozzon döntést a bírói kérelemre indult normakontroll ügyében.

A normakontrollt kezdeményező Debreceni Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság érvelésének lényege

1. Az anyakönyvezési feladatok ellátásának részletes szabályairól szóló 429/2017. (XII.20.) Kormányrendelet 7. §-a, amely a nem megváltoztatására vonatkozó szabályozást rögzíti, az Alaptörvény B. cikk (1) bekezdésébe, és I. cikk (3) bekezdésébe ütközik, mivel a

nemváltoztatás jogi elismerésének, ezen belül az eljárásnak és a hatáskör-telepítésnek a szabályozása hiányos, nem felel meg a normavilágosság követelményének, valamint a szabályozás szintje is elégtelen.

2. A szabályozás hiányosságát mutatja többek között, hogy a jogalkotó nem tisztázta, milyen szakértői vélemény szükséges, vagy szükséges-e egyáltalán szakértői vélemény a nem és a név megváltoztatásához, és ha szükséges, milyen szakorvostól származó, ill. milyen szakértői minősítéssel rendelkező szakorvostól származó véleményt kell csatolnia a nem és névváltoztatást kérelmező transznemű és / vagy interszex embereknek.

A vonatkozó joganyag

Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés: *Magyarország független, demokratikus jogállam.*

Alaptörvény II. cikk: *Az emberi méltóság sérthetetlen.*

429/2017. (XII. 20.) Kormányrendelet az anyakönyvezési feladatok ellátásának részletes szabályairól, 7. §: *A névváltoztatásért felelős anyakönyvi szerv a nem megváltoztatásáról, valamint az ennek következtében szükséges utónév módosításáról a nem megváltozását támogató egészségügyi szakvélemény beérkezését követő 8 napon belül értesíti a születést nyilvántartó anyakönyvvezetőt az anyakönyvben történő átvezetés érdekében. A nyilvántartó anyakönyvvezető a nem megváltozását a névváltoztatásért felelős anyakönyvi szerv alapiratnak minősülő értesítése és az egészségügyi szakvélemény hitelesített fénymásolata alapján jegyzi be az anyakönyvbe.*

Az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény:

3. § *E törvény alkalmazásában (...)*

x) *születési nem: az elsődleges nemi jelleg, illetve kromoszóma alapján meghatározott biológiai nem.*

69/B. § (1) *A személyazonosító adatok nyilvántartása tartalmazza (...)*

b) *az érintett (...)*

be) *születési nemét. (...)*

(3) *Az (1) bekezdés b) pont be) alpontjában meghatározott adat nem változtatható meg.*

(megállapította: 2020. évi XXX. törvény egyes közigazgatási tárgyú törvények módosításáról, valamint ingyenes vagyonjuttatásról, 33. §)

58/2001. (XII. 7.) AB határozat:

[A]lapvető joggá válik a nemüket megváltoztató transzszexuálisok esetében a névváltoztatáshoz való jog.

6/2018. (VI. 27.) AB határozat:

[45] A transznemű személyek jogait és a nem jogi elismerését megvalósító névváltoztatás kérdését az Alkotmánybíróság már korábbi határozataiban is érintette. Az Abh. indokolása

külön rámutatott arra, hogy alapvető jognak minősül a transzszexuálisok esetében a névváltoztatáshoz való jog. (Abh., ABH 2001, 527, 543.) (...)

[47] Fentiek alapján az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a névváltoztatásra vonatkozó szabályozásra továbbra is alapjogi kérdésként tekint. Ennek speciális esete a nemváltatással összefüggő névváltoztatás, amelynek alapja az „EMBER” önazonossága és az egyenlő emberi méltóság sérthetlensége. Az Alkotmánybíróság megítélése szerint a nem megváltatásával összefüggő speciális névváltoztatás, minthogy az a személy identitásának alapvető meghatározója, saját névhez való jogként a névjog korlátozhatatlan tartományába tartozik. A nemváltatásnak ugyanis járulékos velejárója a névváltoztatás, hiszen mindenki jogosult arra, hogy neve a neméhez igazodjon, sőt egyúttal kötelezettsége is, hogy a tényleges nemének megfelelő nevet jegyeztessen be a nyilvántartásokba.

[48] Az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdése alapján az állam kötelessége az alapvető jogok tiszteletben tartására és védelmére az alapjogokkal kapcsolatban magában foglalja azt is, hogy az államnak gondoskodnia kell az érvényesülésükhöz szükséges feltételekről, így az állam intézményvédelmi kötelessége az egyes alapjogok érvényesülését biztosító megfelelő eljárási keretek kialakítása. Mivel a nem jogi elismerését megvalósító névváltoztatásnak alapjogi háttere van, ezért az állam – védelmi kötelezettségének megfelelően – olyan szabályozást köteles kialakítani, amely tudomásul veszi a nem megváltozását, és diszkriminációmentesen biztosítja az ebből következő névváltoztatás nyilvántartás(ok)ban való átvezetését. (...)

Érvelés

A transznemű emberek nemének jogi elismerését Magyarországon jogszabály részletesen nem szabályozza, ennek ellenére a 2000-es évek eleje óta a transznemű embereknek lehetőségük volt nemük és nevük megváltoztatására az irataikban. Az eljárás bizonyos részleteit 2014 óta az anyakönyvezéssel kapcsolatos rendeletek tartalmazzák. Az anyakönyvezési feladatok ellátásának részletes szabályairól szóló 429/2017. (XII. 20.) Korm. rendelet 7. §-a szerint „A névváltoztatásért felelős anyakönyvi szerv a nem megváltoztatásáról, valamint az ennek következtében szükséges utónév módosításáról a nem megváltozását támogató egészségügyi szakvélemény beérkezését követő 8 napon belül értesíti a születést nyilvántartó anyakönyvvezetőt az anyakönyvben történő átvezetés érdekében.” A jogszabály nem tisztázza, hogy pontosan milyen egészségügyi szakvéleményre van szükség, és hogy érdemi döntést a névváltoztatásért felelős anyakönyvi szerv vagy az anyakönyvvezető hoz. A pontatlan jogszabályi szövegek miatt 2018 májusa óta a nem jogi elismerésére irányuló kérelmeket az érintett szervek – jogellenes módon – nem bírálták el.

Az eljárások felfüggesztésével, illetve a helyi anyakönyvi szervek elutasító döntésével szemben a 2019. év során több érintett közigazgatási per keretében bírósághoz fordult. A Pécsi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 4.K.27.748/2019/12. sz. ítéletében megállapította, hogy bár a fenti rendelkezések önmagukban nem szabályozzák megfelelően a nem jogi elismerésére irányuló eljárásokat, az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény általános rendelkezései, illetve a fenti rendelkezés nyelvtani-logikai értelmezése alapján a nem jogi elismerésére vonatkozó kérelmek elbírálásának jogszabályi feltételei adóttak. Hasonló megállapításra jutott a Debreceni Közigazgatási és Munkaügyi

Bíróság 100.K.28.225/2019/7. sz. ítéletében. A Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 100.K.33.877/2019/19. sz. ítéletében ugyanakkor úgy döntött, hogy bár a nem jogi elismerése a transzneműek alapvető joga, a jelenlegi jogi helyzet nem kellően szabályozott (100.K.33.877/2019/19.).

Időközben kihirdetésre került az egyes közigazgatási tárgyú törvények módosításáról, valamint ingyenes vagyonjuttatásról szóló 2020. évi XXX. törvény, amelynek 33. § (1) bekezdése azt tartalmazza, hogy az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény (a továbbiakban: At.) 69/B. § (1) bekezdés b) pont be) alpontja helyébe a következő rendelkezés lép: (A személyazonosító adatok nyilvántartása tartalmazza az érintett) „be) születési nemét,” mely adat az At. 69/B. § (3) bekezdése helyébe lépő rendelkezés értelmében nem változtatható meg.

Alapjogi összefüggések

A transznemű emberek nemének jogi elismerésének kérdése közvetlen vagy közvetett formában számos alkalommal került korábban is az Alkotmánybíróság elé. A Bíróság már 2001-ben, egy névjogi ügyben [58/2001. (XII. 7.) AB határozat] megállapította, hogy „alapvető joggá válik a nemüket megváltoztató transzszexuálisok esetében a névváltoztatáshoz való jog”, ill. az Emberi Jogi Európai Bíróságának joggyakorlatára hivatkozva az Alkotmánybíróság megjegyezte, hogy „a névváltoztatáshoz való jog a transzszexuálisok esetében elvezethet odáig, hogy követelhessék az anyakönyvben feltüntetett nevük megváltoztatását, s őket át is kell anyakönyvezni, éspedig nemcsak a nemük, de a nevük változása miatt is.” A Bíróság szintén a strasbourg-i esetjogra hivatkozva mondta ki a 154/2008. (XII. 17.) AB határozatában, hogy „a transzneműek vonatkozásában a házasságkötéshez való jogot úgy kell értelmezni, hogy ők nem születési nemükkel, hanem új nemükkel ellentétes nemű személlyel köthetnek házasságot.”

Az Alkotmánybíróság mindezidáig a kérdéskörrel legbehatóbban egy Magyarországon menekültstátuszt kapott transznemű személy nemének jogi elismerése kapcsán foglalkozott (6/2018. (VI. 27.) AB határozat). A Bíróság egyhangú határozata az eset konkrét körülményein túlmenően általános alapelvként fektette le, hogy „minden embernek elidegeníthetetlen joga van az önazonosságát kifejező saját nevéhez és annak viseléséhez. (...) (A)z Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a névváltoztatásra vonatkozó szabályozásra továbbra is alapjogi kérdésként tekint. Ennek speciális esete a némváltoztatással összefüggő névváltoztatás, amelynek alapja az „EMBER” önazonossága és az egyenlő emberi méltóság sérthetlensége. Az Alkotmánybíróság megítélése szerint a nem megváltoztatásával összefüggő speciális névváltoztatás, minthogy az a személy identitásának alapvető meghatározója, saját névhez való jogként a névjog korlátozhatatlan tartományába tartozik. A némváltoztatásnak ugyanis járulékos velejárója a névváltoztatás, hiszen mindenki jogosult arra, hogy neve a neméhez igazodjon, sőt egyúttal kötelezettsége is, hogy a tényleges nemének megfelelő nevet jegyeztessen be a nyilvántartásokba.”

A transzneműek nemének jogi elismerésével az alapvető jogok biztosának több jelentése is foglalkozott. A biztos az AJB-883/2016. számú ügyben készült jelentésében megállapította, hogy „a jogi értelemben vett nem alapja (...) saját önazonosságuk, identitásuk, és a nem jogi elismerése, illetve az ehhez kapcsolódó névváltoztatás számukra is az emberi méltósághoz való jogból levezethető jogként jelenik meg.” A biztos AJB-294/2018. sz. jelentése

megállapítja továbbá, hogy „az identitáson alapuló nem jogi elismerése, adminisztratív megváltoztatása az emberi méltósághoz való joggal és az önrendelkezési joggal való szoros összefüggése okán meghatározó módon alapjogi kérdésnek tekintendő, amellyel összefüggésben hangsúlyos szerephez kell, hogy jusson az állam intézményvédelmi kötelezettsége.”

Nemzetközi kötelezettségek

A Emberi Jogok Európai Bíróságának két évtizedes, következetes esetjoga alapján a transznemű személyeknek joguk van nemük és nevük anyakönyvben és valamennyi iratukban történő megváltoztatására; ha ezt egy állam nem teszi lehetővé, azzal megsérti az Egyezmény 8. cikkét, vagyis a magánélet és a családi élet tiszteletére való jogot.

A Bíróság Nagykamarája a *Christine Goodwin kontra Egyesült Királyság* (28957/95, 2002. július 11.) ügyben kimondta, hogy „(a) Bíróság nincs arról meggyőződve, hogy a jelen ügy idején még mindig abból a feltételezésből lehet kiindulni, hogy a nemi hovatartozást pusztán biológiai szempontok alapján lehet meghatározni.” A Bíróság elvi éllel szögezi le, hogy „(a)z Egyezmény legalapvetőbb lényege az emberi méltóság és szabadság tiszteletben tartása. Különösen az Egyezmény 8. cikke alapján – amely alatt a személyes autonómia a garanciák értelmezését alátámasztó lényeges alapelv – védelmet élvez minden egyén személyes szférája, ideértve mindenkinek azt a jogát, hogy meghatározza saját identitásának részleteit. A huszonegyedik században a transzszexuálisok ahhoz való joga, hogy a társadalom többi tagjához hasonlóan, teljes mértékben élvezhessék a személyes fejlődéshez, fizikai, és erkölcsi biztonsághoz való jogukat, nem tekinthető olyan ellentmondásnak, amely az idő elteltével teszi csak megválaszolhatóvá az érintett kérdéseket.”

A Bíróság fenti érvelését a *Van Kück kontra Németország* (35968/97, 2003. június 12.), *Grant kontra Egyesült Királyság* (32570/03, 2006. május 23.), *L. kontra Litvánia* (27527/03, 2007. szeptember 11.), *Schlumpf kontra Svájc* (29002/06, 2009. január 8.), *Hämäläinen kontra Finnország* (37359/09 2014. július 16.), *Y.Y. kontra Törökország* (14793/08, 2015. március 10.) és *S.V. kontra Olaszország* (55216/08, 2018. október 11.) ügyekben is megerősítette.

A Bíróság korábbi érvelését tovább finomította az *A.P., Garçon és Nicot kontra Franciaország* (79885/12, 52471/13, 52596/13, 2017. április 6.) ügyben. Ebben az ügyben megállapította, hogy a nem jogi elismerésének feltételül nem követelhető meg a nemi megerősítő beavatkozások teljes körének elvégzése. Az ítélet szerint: „(a) Bíróság teljes mértékben elfogadja, hogy a személyi jogállás elidegeníthetlenségének, illetve az anyakönyvi bejegyzések megbízhatóságának és következetességének, és általánosságban, a jogbiztonságnak a biztosítása közérdeknek tekinthető. A Bíróság ugyanakkor megjegyzi, hogy a közérdek ezen értelmezésén alapulva a francia tételes jog a kérdéses időpontban azon transznemű személyeket, akik nem kívánták magukat a teljes nemi megerősítő beavatkozásnak alávetni, lehetetlen dilemma elé állította. Vagy akaratuk ellenére meddővé tevő műtétnek – vagy legalábbis olyan műtétnek vagy beavatkozásnak, amely nagy eséllyel meddőséget eredményez – vetik alá magukat, amely fizikai integritásukhoz fűződő jogok feladásával jár, amely viszont az Egyezmény 8. cikke által védett magánélethez fűződő jog tiszteletének részét képezi; vagy lemondanak nemi identitásuk elismertetéséről, ami viszont ugyanezen jog teljes körű gyakorlásának szintén része. A Bíróság véleménye szerint a

Részes Állam ezzel nem tett eleget a közérdek és az érintett személy jogai közötti megfelelő egyensúly megteremtésére vonatkozó kötelezettségének.”

A Bíróság következetes esetjoga alapján számos európai és nemzetközi emberi jogi ajánlás hívja fel a figyelmet a nem jogi elismerésére vonatkozó jog fontosságára. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának CM/Rec(2010)5. sz., Magyarország által is elfogadott ajánlásának 21. pontja szerint „(a) tagállamoknak megfelelő intézkedéseket kell tenniük annak érdekében, hogy a személy nemváltásának teljes jogi elismerése – különösen a név és a nem hivatalos dokumentumokban történő gyors, átlátható és hozzáférhető módon eszközölt megváltoztatásának a lehetővé tételével – az élet minden területén biztosított legyen.” Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 2048(2015) számú határozatának 6.2.1. pontja a felszólítja a tagállamokat, hogy „vezessenek be – önmeghatározáson alapuló – gyors, átlátható és hozzáférhető eljárásokat, amelyek lehetővé teszik a transznemű emberek számára a név és a nyilvántartott nem megváltoztatását a születési anyakönyvi kivonatokban, személyi igazolványokban, útlevelekben, oktatási bizonyítványokban és más hasonló iratokban; legyenek ezek az eljárások minden ember számára hozzáférhetőek, kortól, egészségügyi állapottól, anyagi helyzetétől, illetve jelenlegi vagy korábbi fogvatartási állapottól függetlenül.” Az Európa Tanács emberi jogi biztosának *Discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity in Europe* c. 2011-es jelentésének 5.1 ajánlása a tagállamok kötelességéként fogalmazza meg, hogy „biztosítsák a transznemű emberek preferált nemének jogi elismerését, és dolgozzanak ki gyors és világos eljárásokat annak érdekében, hogy a transznemű személyek nevüket és nemüket megváltoztathassák a születési anyakönyvi kivonatokon, állami nyilvántartásokban, személyazonosító irataikban, útlevelükben, oktatási bizonyítványaikban és más hasonló dokumentumaikban.”

Mindezek alapján megállapítható, hogy a nem jogi elismerésének biztosítása ma már megkérdőjelezhetetlen nemzetközi, illetve európai emberi jogi standardnak minősül, a tagállami mozgástér csupán az elismerésre vonatkozó eljárások kidolgozására terjed ki. Megállapítható az is, hogy az államnak objektív intézményvédelmi kötelezettsége van a transznemű és / vagy interszex emberek identitásának megfelelő nemének jogi elismerésére, illetve a nem- és névváltoztatás megfelelő, megismerhető, egyértelmű, a normavilágosság követelményének megfelelő jogi szabályozására.

Ezért, bár egyetértünk a Pécsi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 4.K.27.748/2019/12. sz., illetve a Debreceni Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 100.K.28.225/2019/7. sz. ítéletében foglalt azon megállapítással, hogy a 429/2017. (XII. 20.) Kormányrendelet 7. §-a önmagában ugyan nem szabályozza megfelelően a nem jogi elismerésére irányuló eljárásokat, az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény általános rendelkezései, illetve a fenti rendelkezés nyelvtani-logikai értelmezése alapján a nem jogi elismerésére vonatkozó kérelmek elbírálásának jogszabályi feltételei adottak, arra **kérjük az Alkotmánybíróságot, hogy határozatában állapítsa meg:**

- a transznemű és interszex embereknek az emberi méltóság sérthetlenségéből levezethető korlátozhatatlan alapvető joga, hogy az állam által nyilvántartott nemüket és nevüket megváltoztathassák;
- a normavilágosság követelményének megfelelő jogszabályban szükséges szabályozni, hogy a transznemű és interszex emberek milyen feltételek mellett, milyen eljárás keretében kérhetik nemük és nevük megváltoztatását;

- a hivatkozott 7. § a normavilágosság követelményének nem felel meg, mivel a hatáskört nem telepíti egyértelműen;
- a jogalkotó feladata, hogy olyan szabályozást alkosson, amely lehetővé teszi a nem és ehhez kapcsolódóan a név megváltoztatásának a születési anyakönyvben és a személyi okmányokban való rögzítését egy gyors, átlátható és hozzáférhető eljárás keretében.

A normavilágosság követelményének nem megfelelő szabályozás és az ebből következő jogalkalmazói bizonytalanság a nem- és névváltoztatásra irányuló eljárások felfüggesztéséhez vezetett. Ez már eddig is, éveken át az emberi méltóságot súlyosan sértő módon avatkozott bele a transznemű és interszex emberek életébe, és súlyos negatív hatással van a transznemű és interszex emberek társadalmi integrációjára, lelki egészségére és jóllétére. Különösen súlyos hatással van minderre az, ha a transznemű embereknek egyáltalán nincs lehetőségük megélt nemük jogi elismerésére, nevük és irataik megváltoztatására. A jelen eljárás keretében az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény 2020. évi XXX. törvény 33. §-a által megállapított módosításainak esetleges alaptörvény-ellenessége nem vizsgálható, ugyanakkor fontos, hogy az Alkotmánybíróság korábbi esetjogát megerősítve kimondja: a transznemű embereknek valamilyen formában mindenképpen biztosítani kell, hogy nemüket és ehhez kapcsolódóan nevüket hivatalosan is megváltoztathassák. A transznemű emberek a hátrányos megkülönböztetés széles spektrumával találkoznak a munkavállalás, az egészségügyi ellátás, a lakhatás és az áruhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés terén. Minden olyan esetben, amikor egy transznemű személynek igazolnia kell magát (egy állásinterjún, egy bankban, egy szerződés aláírásakor, egy rendőri igazoltatás során, egy levél átvételkor, vagy akár egy bankkártyás fizetés során), akkor a megjelenése és a hivatalos iratai közötti ellentmondás felhívja a figyelmet arra, hogy transznemű, és ezzel hátrányos megkülönböztetésnek teszi ki. Az elismerés hiánya és a hátrányos megkülönböztetés számos transz embert végső elkeseredettségbe, önkárosító magatartásba, öngyilkosságba sodorhat. Ezért alapvető fontosságú az emberi méltóságot tiszteletben tartó, a nem és névváltoztatás lehetőségét biztosító, az eljárás átláthatóságát és gyorsaságát garantáló jogi szabályozás.

Kelt: Budapest, 2020. június 3.

HÁTTÉR TÁRSASÁG
 1136 Budapest, Balzac u. 8-10. fsz. 1.
 MagNet 16200113-00266509-000000
 Adószám: 18071872-1-41
 Dombos Tamás
 ügyvivő
 Háttér Társaság